

Asia: Elintarvikemarkkinalainsäädännön muutos (VN/29985/2023)

Maa- ja metsätalousministeriö
kirjaamo.mmm@gov.fi

Lausunto

1 Johdanto

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt Luonnonvarakeskuksen lausuntoa Elintarvikemarkkinalainsäädännön muutoksesta. Hallitusohjelmassa sitoudutaan Maatalouden tulos- ja kehitysnäkymien parlamentaarisen arviointiryhmän loppuraporttiin (Maka-raportti), jonka mukaisesti keskeisemmät toimet alkutuottajan aseman ja koko elintarvikeketjun tasapainon kehittymiselle oikeudenmukaisempaan suuntaan ovat elintarvikemarkkina-, kilpailu- ja hankintalain tarkastelu ja muuttaminen sekä elintarvikemarkkinavaltuutetun tiedonsaantioikeuksien parantaminen. Luonnonvarakeskus keskittyy lausunnossa oman toimialansa näkökulmiin.

2 Lausunto

Elintarvikemarkkinavaltuutetun tiedonsaanti

Maka-raportin mukaan ongelmana on pidetty erityisesti sitä, että Elintarvikemarkkinavaltuutetun tiedonsaantioikeus elintarvikeketjusta on heikompaa kuin Kilpailu- ja kuluttajavirastolla (KKV). Valtuutetun on tällä hetkellä mahdollista saada elintarvikemarkkinalain nojalla ainoastaan sen valvontaan kuuluvien vaatimusten ja kieltojen noudattamisen varmistamisessa välttämättömiä tietoja ja asiakirjoja. Toimijoilla ei ole velvollisuutta antaa valtuutetulle tietoja, jotka liittyvät yleisemmin markkinoiden toimivuuden tai markkinaolosuhteiden selvittämiseen. Ehdotetussa lakimuutoksessa katsotaan, että valtuutetun tiedonsaantioikeutta jatkuvan ja ennakoivan seurannan mahdollistamiseksi tulisikin laajentaa nykyisestä, esimerkiksi samalle tasolle KKV:n kanssa, ja myös julkisia hankintoja koskevaksi toimijoiden oikeudellisesta asemasta riippumatta. Esitetyn muutoksen myötä valtuutettu saisi toimijoilta esimerkiksi toimijoiden osto- ja myyntihintoja, osto- ja myyntimääriä sekä kustannusrakennetta koskevia tietoja. Niiden avulla valtuutetun olisi mahdollista selvittää oma-aloitteisesti esimerkiksi kuinka vastaavan tuoteryhmän private label-, kotimaiset brändi- tai tuontituotteet hinnoitellaan ja miten niiden tuotto jakaantuu eri toimijoille.

Luonnonvarakeskus ei pidä tarpeellisena elintarvikemarkkinavaltuutetun tiedonsaantioikeuksien lisäämistä ehdotetulla tavalla. Elintarvikemarkkinavaltuutettu on valvontaviranomainen, jonka ydintehtävänä on elintarvikeketjun sopimuskäytäntöjen valvominen elintarvikemarkkinalain mukaisesti. Nykyiset tiedonsaantioikeudet ovat riittävät tehtävän hoitamiseen.

Elintarvikemarkkinavaltuutetulle laissa määritetty tehtävä elintarvikemarkkinoiden toimivuuden parantamisesta ja markkinoiden seuraamisesta on resurssien tehokkaan käytön kannalta määritettävä ennen kaikkea siten, että tehtävässä hyödynnetään olemassa olevia rakenteita ja toimintoja. Lakimuutoksessa ehdotettu tiedonsaantioikeuksien lisääminen erityisesti hinta-, määrä- ja

kustannusdatan osalta voisi johtaa merkittäviin resurssitarpeisiin, sekaviin käytäntöihin ja tehottomuuteen viranomaistoiminnassa.

On epäselvää, miten elintarvikemarkkinavaltuutettu voisi ehdotetulla tiedonsaantioikeuksien lisäämisellä parantaa markkinoiden toimivuutta tai estää hyvien kauppatapojen vastaisia käytäntöjä elintarvikeketjussa. Myös markkinoiden seurantaan ko. datat ovat liian yksityiskohtaisia ja hankalasti hyödynnettävissä.

Luonnonvarakeskus ehdottaa, että elintarvikemarkkinavaltuutettu tiivistää merkittävästi yhteistyötä KKV:n kanssa ja on oikeutettu hankkimaan data-analyysiä liittyen elintarvikeketjun hinta- ja määrätietoihin KKV:lta.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu ei kuitenkaan tarvitse oikeutta saada ko. dataa omaan käyttöönsä.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun nykyisten tiedonsaantioikeuksien tulee koskea myös lain soveltamisalaan kuuluvia julkisia hankintoja tekeviä toimijoita.

Muut muutostarpeet

Euroopan komissio on kiinnittänyt hyvän kauppataavan vastaisista käytännöistä yritysten välisissä suhteissa maataloustuote- ja elintarvikeketjussa annetun kauppatapadirektiivin, kansalliseen täytäntöönpanoon liittyvän notifiointin yhteydessä huomiota elintarvikemarkkinalain säännöksiin, jotka koskevat tilausten peruuttamista ja tiettyjen maksujen kieltoa. Komission mukaan kyseiset säännökset eivät täytä kaikilta osin kauppatapadirektiivin vaatimuksia ja niitä tulisi täsmentää.

Euroopan komissio on kiinnittänyt huomiota elintarvikemarkkinalain 2 b §:än, jossa säädetään tuotteiden tilauksen peruuttamisen edellytyksistä ja 2 d §:än, jossa säädetään tiettyjen maksujen kiellosta.

2 b §:n mukaan ostaja ei saa käyttää ehtoa tai soveltaa menettelyä, jonka perusteella se voi peruuttaa tuotteiden tilauksen alle 30 päivää ennen sovittua toimitusajankohtaa. Suomessa kyseinen säännös on implementoitu voimassa olevassa 2 b §:ssä toisaalta siten, että peruuttaminen on kiellettyä 30 päivää aikaisemmin ja toisaalta siten, että säännös ei rajoitu pilaantuviin tuotteisiin. Säännöksen tulisi kuitenkin koskea myös tilanteita, joissa peruutus tapahtuu ennen 30 päivän varoitusaikaa, jos tavarantoimittajan ei voida kohtuudella odottaa löytävän muuta vaihtoehtoa kyseisten tuotteiden myymiseksi tai käyttämiseksi.

2 d §:ssä säädetään ostajalle maksettavien siinä tarkemmin yksilöityjen maksujen kiellosta. Euroopan komissio on todennut, että säännös ei kata maksua, joka suoritetaan muulle osapuolelle kuin ostajalle. Asia liittyy kauppatapadirektiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohtaan, jonka mukaan jäsenvaltioiden on kiellettävä hyvän kauppataavan vastaiset käytännöt, jos tavarantoimittajalta veloitetaan maksu edellytyksenä sille, että sen maataloustuotteita ja elintarvikkeita varastoidaan, pidetään esillä tai sisällytetään tuotevalikoimaan taikka tällaisia tuotteita asetetaan saataville markkinoilla.

Luonnonvarakeskuksen mukaan on perusteltua täsmentää kyseisiä 2 b ja 2 d §:n säännöksiä Euroopan komission esittämällä tavalla.

3 Lausunnon tiivistelmä

Yhteenvedona Luonnonvarakeskus toteaa, että elintarvikemarkkinavaltuutettu on valvontaviranomainen, jonka ydintehtävien hoitoon nykyiset tiedonsaantioikeudet ovat riittävät. Elintarvikemarkkinavaltuutetulla tulisi kuitenkin olla oikeus hankkia elintarvikeketjun hinta- ja määrätietoihin liittyvää data-analyysiä Kilpailu- ja kuluttajavirastolta (KKV) asioissa, joilla voidaan katsoa oleva vaikutusta elintarvikemarkkinoiden toimivuuteen. Suunnitelmallista yhteistyötä KKV:n kanssa on lisättävä viranomaistoiminnan tehokkuuden varmistamiseksi.

Muilta osin Luonnonvarakeskus katsoo ehdotetut lakimuutokset tarpeellisiksi.

Jani Lehto

Johtaja, biotalous ja ympäristö

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 16.05.2024 klo 23:58:13.

Lausunnon valmistelija(t):
Hanna-Maija Karikallio
Jyrki Niemi

Liitteet:

Tiedoksi: